

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

**AKOMODACIJA I ZAJEDNIČKO PROVOĐENJE VREMENA KAO
ODREDNICE INTIMNIH VEZA**

Diplomski rad

Martin Lukšić

Mentorica: Doc. dr. sc. Aleksandra Huić

Zagreb, 2018.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
Interpersonalni odnosi.....	1
Teorija socijalne razmjene	2
Model ulaganja	3
Akomodacija.....	5
Zajedničke aktivnosti.....	8
CILJ, PROBLEMI RADA, I HIPOTEZE	9
Cilj rada.....	9
Problemi rada.....	9
Hipoteze	9
METODOLOGIJA	10
Sudionici	10
Postupak.....	11
Mjerni instrumenti	11
REZULTATI	14
Povezanosti među varijablama	14
Predikcija ispitivanih varijabli	15
RASPRAVA.....	17
Metodološki nedostaci i preporuke za daljnja istraživanja.....	22
ZAKLJUČAK.....	25
POPIS LITERATURE.....	26

Akomodacija i zajedničko provođenje vremena kao odrednice intimnih veza

Martin Lukšić

Sažetak:

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati odnos između količine vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima, akomodacijskih tehnika, s općim zadovoljstvom u vezi, te jesu li akomodacijske tehnike i količina vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima značajni samostalni prediktori u objašnjavanju većeg stupnja zadovoljstva vezom. Korišteni su: „Upitnik akomodacije“, „Upitnik komunikacije, zajedničkih aktivnosti i autonomije“, te „Upitnik percipiranog zadovoljstva vezom“. U istraživanju, koje je provedeno online, metodom „snježne grude“ sudjelovalo je 720 sudionika iz Hrvatske. Glavni nalazi pokazuju da su akomodacijske tehnike razgovor i odanost, te količina vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima pozitivno povezane, a akomodacijske tehnike napuštanje i razgovor negativno povezane s općim zadovoljstvom u vezi. Također, pokazalo se da su akomodacijske tehnike razgovor i odanost pozitivno povezane, a akomodacijske tehnike napuštanje i zanemarivanje negativno povezane s količinom vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima. Hijerarhijska regresijska analiza je pokazala da su akomodacijske tehnike razgovor, napuštanje i zanemarivanje, te količina vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima značajni prediktori općeg zadovoljstva vezom. Dobiveni rezultati daju smjernice za daljnja istraživanja, te imaju spoznajne i praktične implikacije.

Ključne riječi: zadovoljstvo vezom, zajedničke aktivnosti, razgovor, odanost, napuštanje, zanemarivanje

Accommodation and joint activities as determinants of close relationships

Martin Lukšić

Abstract:

The aim of this study was to investigate the relationship between the amount of time spent in joint activities, accommodation techniques, and relationship satisfaction, and whether accommodation techniques and time spent in joint activities are significant predictors of relationship satisfaction. We used „The Accommodation Scale“, „Measures of Good Communication, Joint Activities, and Autonomy“, and „Perceived Relationship Quality Components“. The study was conducted online through a snowball sampling method, and included 720 participants from Croatia. General findings show significant positive correlations between accommodation techniques voice and loyalty and time spent in joint activities, and relationship satisfaction and negative correlations between accommodation techniques exit and neglect and relationship satisfaction. Furthermore, accommodation techniques voice and loyalty are significantly positively correlated, while accommodation techniques exit and neglect are significantly negatively correlated with time spent in joint activities. Hierarchical regression analysis showed that accommodation techniques voice, exit, and neglect, and time spent in joint activities were significant predictors of relationship satisfaction. The findings have theoretical and practical implications, and provide guidelines for future studies.

Key words: relationship satisfaction, joint activities, voice, loyalty, exit, neglect

UVOD

Interpersonalni odnosi

U mnogobrojnim istraživanjima o bliskim odnosima, psihologinja Ellen Berscheid je pitala sudionike da navedu stvari koje ih čine sretnima i zadovoljnim, te se u njihovim izvještajima redovito na samom vrhu nalazilo stvaranje i očuvanje prijateljstava, te održavanje pozitivnih bliskih odnosa (Berscheid, 1985; Berscheid i Peplau, 1983; Berscheid i Reis, 1998, prema Aronson, Wilson i Akert, 2005, poglavlje 10). Mnoga druga istraživanja su pokazala kako izostanak takvih odnosa kod ljudi izaziva osjećaje beznađa, tuge, otuđenosti, bespomoćnosti, usamljenosti, srama te nemoći (Baumeister i Leary, 1995; Gerstein i Tesser, 1987; Hartup i Stevens, 1997; Perlman i Peplau, 1981), a ti osjećaji su onda visoko povezani s negativnim ponašanjima i ishodima kao što su pretjerano konzumiranje alkohola, suicidalne ideacije i pokušaji samoubojstva, sjedilački način života, pretjerano konzumiranje nezdrave hrane što dovodi do pretilosti, te niz drugih neadaptivnih ponašanja. Također, ljudi s takvim sklopom neadaptivnih ponašanja posjeduju veći rizik za obolijevanje od raznih bolesti, bilo somatskih bilo duševnih, a to posebno uključuje srčane i kardiovaskularne bolesti (Gerstein i Tesser, 1987) te poremećaje raspoloženja, posebno depresije (Perlman i Peplau, 1984).

Ljudskoj vrsti je urođena potreba za uspostavljanjem i održavanjem društvenih odnosa, štoviše može se reći da među svim društvenim životinjama, ljudska bića su najdruštvenija te je kao vrsta preživjela ponajprije zahvaljujući izraženoj sposobnosti da prepozna koja druga stvorenja ili ljudi predstavljaju opasnost ili sigurnost za jedinku. Drugim riječima, to su doslovno pitanja života i smrti, ne samo za pojedinca, već i za cijelu ljudsku vrstu (Berscheid 1985; Berscheid i Reis, 1998; prema Aronson i sur., 2005, poglavlje 10).

Interpersonalni odnos predstavlja snažnu, duboku i blisku povezanost između dvije ili više osoba (Aronson i sur., 2005, poglavlje 10). Jedan od oblika interpersonalnih odnosa su intimni (romantični) odnosi – bliski odnosi koje karakterizira partnerska međuzavisnost što znači da ponašanje jedne osobe utječe na drugu i obratno, da se članovi tog odnosa percipiraju posebnima i jedinstvenima, da imaju jaki i česti utjecaj na misli, osjećaje i ponašanja partnera te da taj odnos uključuje seksualnu želju i potencijal za

seksualnu interakciju (Arriaga, 2013; Harvey i Pauwels 1999). To je odnos u kojem dolazi do iznimnog osjećaja bliskosti i „stapanja“ s drugom osobom (Aron, Aron, Tudor i Nelson, 1991).

Teorija socijalne razmjene

Glavna pretpostavka teorije socijalne razmjene jest da odnosi, uključujući i bliske odnose, funkcioniraju poput tržišta, na ekonomskom modelu dobitaka i gubitaka (Blau, 1964; Homans, 1961; Kelley i Thibaut, 1978, prema Aronson i sur., 2005, poglavlje 10). Osnovni koncepti teorije su *gubici*, *dobici*, *ishodi* i *razina očekivanja* (Secord i Backman, 1964, prema Aronson i sur., 2005, poglavlje 10).

Prema ovoj teoriji, misli i osjećaji koje ljudi imaju o svojim odnosima ovise o percepcijama nagrada koje su dobivene u odnosu i gubitaka koji su podneseni, te o percepcijama odnosa za koji misle da ga zaslužuju te vjerojatnosti da mogu ostvariti bolji odnos s nekom drugom osobom (Aronson i sur., 2005, poglavlje 10). *Dobici* su svi oni pozitivni i nagrađujući aspekti koje nam odnos donosi (pozitivne osobine partnera, podrška, lijepe uspomene, aktivnosti, darovi, status i statusni simboli i sl.) koji čine odnos vrijednim truda i ulaganja te ga čine snažnim. *Gubici* su svi oni negativni i nezadovoljavajući aspekti veze koje podnosimo u nekom odnosu (neugodne osobine i ružne navike partnera, negativne uspomene, svađe, gubitak statusa i materijalne dobiti, ostracizam i sl.). *Ishod* je usporedba, tj. razlika između dobitaka i gubitaka u odnosu. Ako gubici premašuju dobitke, veza nije u dobrom odnosu (Aronson i sur., 2005, poglavlje 10). Nadalje, još jedna važna varijabla u teoriji socijalne razmjene jest *razina očekivanja*. Ona se odnosi na osobnu percepciju o tome kakav ishod očekujemo od pojedinog odnosa u terminima dobitaka i gubitaka (Kelley i Thibaut, 1978; Thibaut i Kelley, 1959, prema Aronson i sur., 2005, poglavlje 10). Kroz život svaka osoba će ostvariti mnogobrojne odnose, a ta povijest odnosa će usmjeriti očekivanja osobe o ishodima u trenutnim i budućim odnosima. Oni koji su navikli na puno dobitaka (u odnosu na gubitke) u svojim odnosima će imati visoka očekivanja. Ako veza nije takva, bit će nezadovoljni. Oni koji imaju niža očekivanja od veze i očekuju da će odnos biti zahtjevan i s manje dobitaka (u odnosu na gubitke) će biti sretni u tom odnosu. Njihov plato za zadovoljstvo se nalazi niže, pa će i prije biti zadovoljniji (Aronson i sur., 2005, poglavlje 10). Posljednja varijabla koja utječe na zadovoljstvo odnosom jest *razina očekivanja od alternativne*

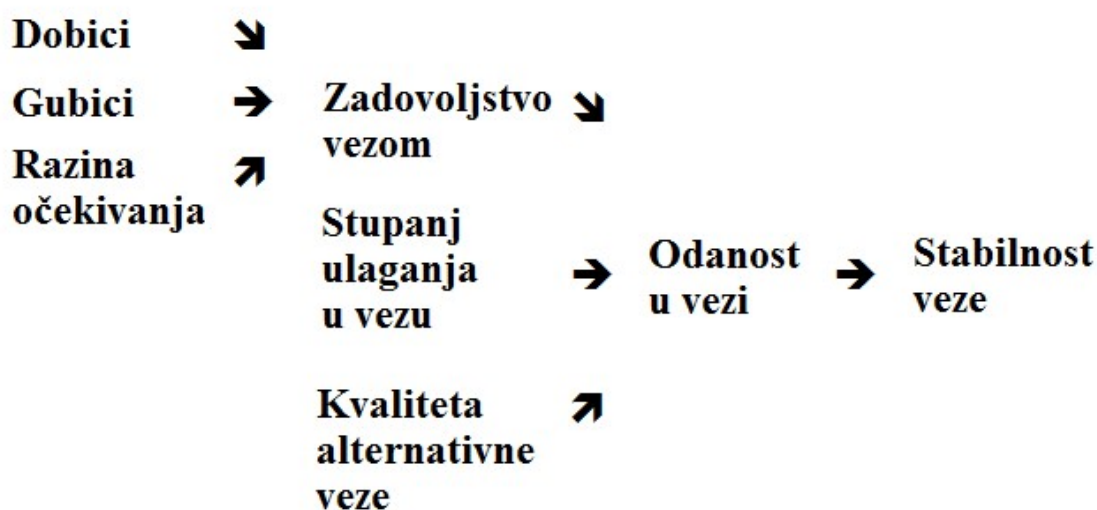
veze. I kad su u vezi, ljudi se pitaju bi li im neki drugi odnos donio više dobitaka i manje gubitaka, bi li ishod tj. bilanca bila bolja, te bi li njihova ulaganja bila manja, a nagrade veće. Osobe s većom razinom očekivanja od alternativne veze bit će sklonije upoznavanju novih ljudi te bi na taj način mogli pronaći novog ljubavnika ili prijatelja. Ljudi s nižom razinom očekivanja od alternativne veze će biti skloniji ostanku u trenutnom odnosu, pa čak i ako je taj odnos nezadovoljavajući, ohrabrujući se da iako ono što trenutno dobivaju od odnosa nije sve što bi htjeli, rezoniraju da bi im bilo teže pronaći bolji odnos (Simpson, 1987).

Teorija socijalne razmjene ima znatnu empirijsku podršku. Mnoga istraživanja su pokazala da prijatelji i romantični partneri doista posvećuju pažnju dobicima i gubicima u svojim odnosima (ljudi ne rade doslovno liste, ali su im te stvari salijentne kad razmišljaju o suštini svog odnosa), što onda utječe na njihovu percepciju (pozitivna ili negativna) tog odnosa (Attridge, Berscheid i Simpson, 1995; Drigotas, Safstrom i Gentilia, 1999; Rusbult i Martz, 1995; Rusbult, Martz i Agnew, 1998; Rusbult i Van Lange, 2003).

Model ulaganja

Model ulaganja je proizašao iz paradigme teorije socijalne razmjene, ali i otišao korak dalje. Caryl Rusbult (1980; 1983) tvrdi kako postoji još jedan važan čimbenik koji treba uzeti u obzir kako bi se razumjeli bliski odnosi, a to je razina ulaganja osobe u odnos. Rusbult definira ulaganje kao sve ono što je osoba uložila u odnos, a što je nepovratno izgubljeno i ne može se vratiti ako se taj odnos završi. Primjeri uključuju opipljive (financijski resursi, pokretna i nepokretna imovina i sl.) i neopipljive stvari (vrijeme i emocionalna energija uložene u odnos, prijateljstva stečena kroz zajednička poznanstva, emocionalna dobrobit vlastite djece i sl.). Što je ulaganje u odnos veće, to je manja vjerojatnost da će osoba napustiti taj odnos, čak i kada je zadovoljstvo nisko, a ostale mogućnosti (npr. alternativna veza) otvorene i obećavajuće. Kako bismo predvidjeli hoće li osoba ostati u bliskom odnosu potreban nam je uvid u tri informacije: koliko su trenutno zadovoljni odnosom, koliko su dosad uložili u taj odnos i kakva su im razmišljanja o alternativnom odnosu.

Pokazalo se da odanost vezi ovisi o nekoliko varijabli. Prvo se odnos procjenjuje u terminima dobitaka i gubitaka kako bi se utvrdilo premašuje li ishod njihova općenita očekivanja o tome što smatraju da zaslužuju od odnosa (razina očekivanja) što utječe na percepciju zadovoljstva vezom. Nakon toga, odanost vezi ovisi o tri varijable: opće zadovoljstvo vezom, stupanj ulaganja u odnos, te kvaliteta potencijalnog alternativnog odnosa. Sve ove varijable zajedno predviđaju stupanj stabilnosti veze, što se može vidjeti iz slike 1.

Slika 1. Prikaz modela ulaganja u odnos

Mnoga kasnija istraživanja su pružila dodatnu empirijsku potvrdu prediktivnosti modela. Dobiveni su slični rezultati kao i u najranijim istraživanjima, za bračne parove različite dobi, ženske i muške homoseksualne parove, te za bliske (neseksualne) prijateljske odnose stanovnika Sjedinjenih Američkih Država i Tajvana (Kurdek, 1992; Lin i Rusbult, 1995; Rusbult i Buunk, 1993). Nadalje, pokazalo se da parovi koji su spremni podnijeti osobnu žrtvu za dobrobit partnera ili odnosa su imali snažan osjećaj odanosti, a ta odanost je bila rezultat visokog ulaganja u odnos, zadovoljstva vezom, te niske kvalitete potencijalnih alternativnih veza (Van Lange, Rusbult, Drigotas, Arriaga, Witcher i Cox, 1997). Nadalje, u istraživanju primjenjivosti modela na destruktivne veze, Rusbult i Martz (1995) su ustanovili kako žene, koje su bile u vezama sa zlostavljačima, su se nakon napuštanja utočišta često vraćale partnerima jer se pokazalo da je osjećaj odanosti veći kod onih žena koje su bile udate, imale djecu, te su imale slabiju ekonomsku

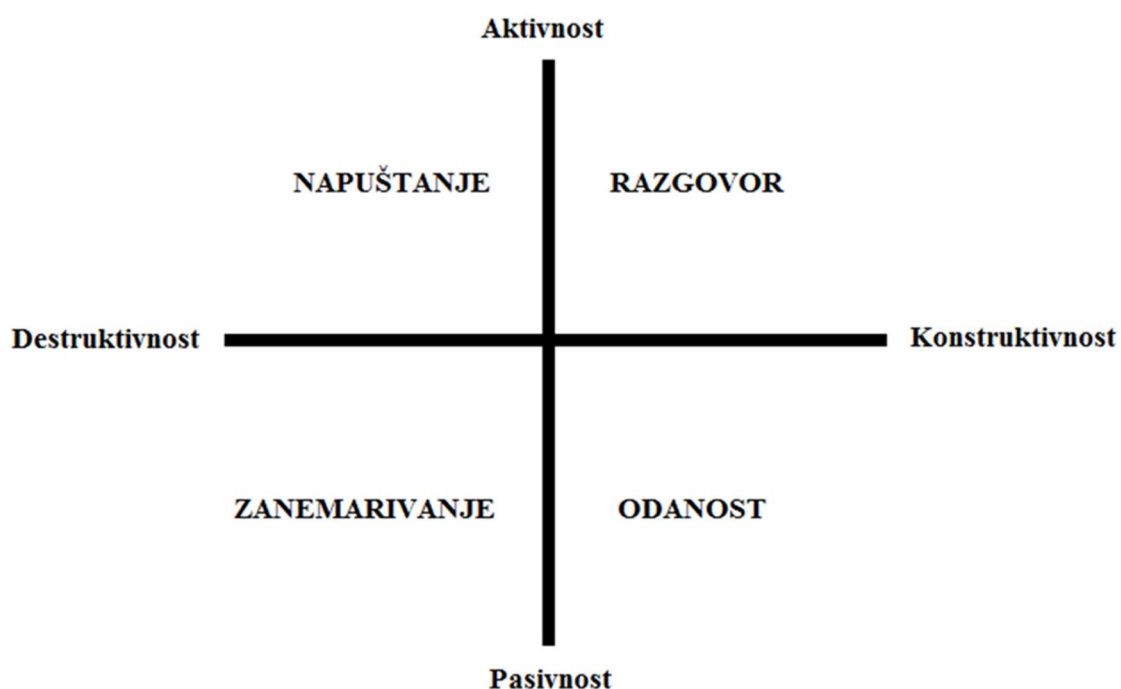
alternativu za vezu. Žene u takvim situacijama su često umanjivale stupanj u kojem su bile zlostavljane.

Akomodacija

Kao što smo dosad pokazali, kako bi intimni odnos opstao i razvijao se, potrebno je ulagati resurse u njega. Jedan od resursa koji imamo na raspolaganju jest vrijeme. U zapadnjačkim društvima u monogamnim vezama, ljudi često provode vrijeme sa svojim partnerom u raznim aktivnostima koja ih onda dodatno zbližavaju što korespondira s većim zadovoljstvom odnosom (Aron, A., Norman, Aron, E., McKenna, i Heyman, 2000; Girme, Overall i Faingataa, 2013). S druge strane, u svim romantičnim vezama, neovisno o stupnju zadovoljstva i predanosti koju partneri imaju jedno za drugo, postoje situacije kada se njeni članovi ponašaju negativno jedno prema drugom (Finkel i Campbell, 2001; Fletcher, Thomas i Durrant, 1999; Overall i Sibley, 2010; Rusbult, Verette, Whitney, Slovik i Lipkus, 1991). Takve situacije mogu uzdrmati vezu, posebno ako se konfliktne situacije ne razriješe na zadovoljavajući način za oba člana (Rusbult, Johnson, i Morrow, 1986; Rusbult, Zembrodt i Gunn, 1982). Ono što zanima istraživače jest kako parovi zadržavaju zadovoljstvo vezom na visokoj razini ako su suočeni s konfliktom. Jedan od generalnih procesa koji mogu predvidjeti u kojem smjeru će veza ići jesu procesi akomodacije.

Akomodacija se odnosi na pojedinčevu volju da, u slučajevima kada se partner upusti u potencijalno prijeteće i destruktivne oblike ponašanja za tu vezu, izabere jedno od dva moguća načina reagiranja – inhibiranje vlastitih tendencija da se na takvo ponašanje uzvрати jednako destruktivnim ponašanjem ili upuštanje u konstruktivne oblike rješavanja problema (Finkel i Cambell, 2001; Fletcher i sur., 1999; Overall i Sibley, 2008; Overall i Sibley, 2010; Rusbult i sur., 1991; Rusbult i sur., 1986; Rusbult i sur., 1982). Na temelju Hirschmanove tipologije o reakcijama na nazadovanje odnosa u formalnim organizacijama, Rusbult i suradnici (1982) su ustanovili četiri različita akomodacijska procesa, tj. odgovora u prijetećim situacijama; 1. *napuštanje (exit)* – ponašanja usmjerena na destrukciju veze kao što su: kritiziranje, omalovažavanje, vrijeđanje i zlostavljanje partnera, osвете, odgovaranje „milo za drago“, otvorene prijetnje o prekidu veze, iseljavanje iz zajedničkog boravišta; 2. *razgovor (voice)* – aktivni pokušaji da se uvjeti u vezi poboljšaju, konstruktivno rješavanje problema kroz razgovor s partnerom, traženje

pomoći od prijatelja, terapeuta ili značajnih drugih osoba, predlaganje i prihvaćanje kompromisa, te mijenjanje vlastitog ili partnerovog ponašanja; 3. *odanost (loyalty)* – pasivno očekivanje i nadanje da će se veza sama poboljšati bez ikakvog uplitanja, podržavanje partnera usprkos kritici, održavanje vjere u partnera unatoč negativnom ponašanju, opraštanje i zaboravljanje transgresija; 4. *zanemarivanje (neglect)* – pasivno dopuštanje da veza atrofira tako što se ignorira partnera ili se općenito sve manje vremena provodi s njim, zatim kritiziranje partnera za stvari koje nisu povezane s pravim problemom, odbijanje raspravljanja o vezi i problemima te općenito loše tretiranje partnera (npr. durenje), zanemarivanje partnerovih potreba, te upuštanje u seksualne odnose s drugim ljudima iza partnerovih leđa (Finkel i Cambell, 2001; Fletcher i sur., 1999; Overall i Sibley, 2010; Rusbult i sur., 1991; Rusbult i sur., 1986; Rusbult i sur., 1982; Sinclair i Fehr, 2005). Ove potencijalne reakcije na konflikt u vezi se razlikuju na dvije dimenzije – konstruktivnost nasuprot destruktivnosti i aktivnost nasuprot pasivnosti. *Razgovor* i *odanost* su konstruktivne reakcije gdje osoba ili aktivno djeluje da se veza poboljša ili pasivno održava vezu, dok su *napuštanje* i *zanemarivanje* destruktivne reakcije (Rusbult i sur., 1991; Rusbult i sur., 1982; Rusbult i sur., 1986), što se može jasnije vidjeti iz slike 2.

Slika 2. Tipologija potencijalnih odgovora na nezadovoljstvo u vezi

Konstruktivnost/destruktivnost se odnosi na utjecaj koji takva reakcija ima na vezu, a ne na pojedinca. Na primjer, reakcija *napuštanja* je svakako destruktivna za vezu, ali iz percepcije pojedinca može biti konstruktivna (osoba je u tolikoj mjeri nezadovoljna vezom da ju sabotira jer smatra da će joj je biti bolje samoj ili smatra da zaslužuje bolje s nekom drugom osobom). Nadalje, *napuštanje* i *razgovor* su aktivne reakcije, gdje pojedinac pokušava učiniti nešto kako bi razriješio problem, dok su *odanost* i *zanemarivanje* relativno pasivne reakcije, te više funkcioniraju kao prihvatanje stanja takvog kakvo je. Aktivnost/pasivnost se odnosi na učinak koji pojedina reakcija ima na sami problem u vezi, a ne na osobine samog ponašanja. Na primjer, potrebna je očevidna aktivnost kako bi se izbjegavao razgovor o problemima u vezi, pa osoba to može postići na primjer na način da često izlazi van i opija se, što taj čin zapravo čini pasivno zanemarujućim s obzirom na problem u vezi (Rusbult i sur. 1991; Rusbult i sur., 1982; Rusbult i sur., 1986).

Prijašnja istraživanja na ovu temu pokazuju da je frekvencija i odabir ovih reakcija uvjetovan brojnim kvalitativnim čimbenicima same veze, ali i individualnim razlikama u pojedincima (Rusbult i sur., 1991; Rusbult i sur., 1986; Rusbult, Zembrodt i Iwaniszek, 1986). Jedan od važnih faktora jest razina pritiska ili stresa koji parovi doživljavaju u vezi. Parovi čije su veze pod pritiskom su češće izloženi negativnim načinima rješavanja problema, upuštaju se u manje zajedničkih aktivnosti, odašilju više negativnih neverbalnih znakova, izražavaju puno više kritike, hostilnosti, odbijanja, i općenito postoji češća recipročnost negativne komunikacije, afekata i ponašanja (Birchler, Weiss i Vincent, 1975; Fineberg i Lowman, 1975; Rusbult i sur., 1986;). Istraživanja pokazuju da povoljniji utjecaj na zadovoljstvo vezom ima aktivno izbjegavanje oba partnera da se upuštaju u razmjenu negativnih ponašanja, nego što razmjena pozitivnih ponašanja može pridonijeti tom zadovoljstvu (Montgomery, 1988, prema Rusbult i sur., 1991; Jelić, Kamenov i Huić, 2014).

Drugi važan faktor je situacijska ovisnost. Kao što je spomenuto, partneri u vezi imaju čest i jak utjecaj jedno na drugo i sami ciljevi i interesi koje pojedinci imaju u vezi s vremena na vrijeme mogu biti suprotstavljeni (Arriaga, 2013; Finkel i Campbell, 2001). Na primjer, jedan partner može imati izraženiju želju za izlascima s prijateljima, dok drugi možda želi romantičnu večer nasamo. Obostrana ovisnost proizlazi iz činjenice da bliski

odnosi predstavljaju jedan od osnovnih čimbenika u zadovoljavanju temeljnih ljudskih potreba poput pripadanja ili prihvaćenosti, te općenito imaju veliki utjecaj na psihofizičko zdravlje pojedinca (Arriaga, 2013; Finkel i Campbell, 2001). Zbog toga su partneri iznimno motivirani da misle i ponašaju se na način koji njeguje i održava vezu stabilnom i zadovoljavajućom. Reakcija koja se javlja u takvim situacijama ima u podlozi dva motiva – zaštititi sebe ili promovirati vezu. Istraživanja pokazuju da su zadovoljniji parovi skloniji korištenju akomodacijskih tehnika koje inhibiraju negativne tendencije kojima je cilj zaštititi sebe, a potiču pozitivne i promovirajuće tehnike za zaštitu veze, što shodno tome dovodi do većeg zadovoljstva vezom i predviđa zadovoljstvo vezom kroz vrijeme (Arriaga, 2013; Finkel i Campbell, 2001).

Zajedničke aktivnosti

Predani partneri koriste različite kognitivne i bihevioralne strategije kako bi održali vezu stabilnom i zadovoljavajućom u situacijama kada postoji prijetnja za odnos (Canary, Stafford, Hause i Wallace, 1993; Girme i sur., 2013; Stafford i Canary, 1991), ali, s obzirom na centralnu ulogu koje intimni odnosi imaju u ljudskim životima, pojedinci bi trebali biti zainteresirani održavanjem povezanosti sa svojim partnerom čak i kad ne postoji prijetnja odnosu (Girme i sur., 2013). Otvorenost (poticanje razgovora o mislima i osjećajima) i pozitivnost (radosno i privrženo ponašanje prema partneru) su neki od svakodnevnih načina održavanja veze kad ne postoji prijetnja (Girme i sur., 2013). Zajedničke aktivnosti su također dobar način kako bi se potakla intimnost i bliskost u vezi, aktivnosti poput izlazaka, hobija i sl. Istraživanja pokazuju da vrijeme provedeno zajedno pozitivno korelira sa zadovoljstvom i kvalitetom veze, pogotovo ako su te aktivnosti, kako je predloženo prema modelu *samorazvijanja* (*self-expansion model*), interaktivne, nove, i uzbuđujuće (Aron i sur., 2000; Girme i sur., 2013). Takve aktivnosti stvaraju nova iskustva i repliciraju ugodne osjećaje koji se često javljaju na početku veze kada tek upoznajemo partnera i pomažu u prevladavanju rutine koja se s vremenom počne javljati u kasnijim fazama odnosa (Aron i sur., 2000; Girme i sur., 2013; Overall i Sibley, 2010).

CILJ, PROBLEMI RADA, I HIPOTEZE

Cilj rada

Budući da su se dosadašnja istraživanja uglavnom temeljila na bračnim parovima, cilj ovog istraživanja je ispitivanje prirode odnosa između korištenja akomodacijskih tehnika, provođenja vremena u zajedničkim aktivnostima, te zadovoljstva vezom na takozvanim „dating“ odnosima koji su dosad bili zanemareni.

Problemi rada

Ispitati odnos između količine vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima, akomodacijskih tehnika i općeg zadovoljstva vezom.

Ispitati jesu li akomodacijske tehnike i količina vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima značajni samostalni prediktori u objašnjavanju veće razine općeg zadovoljstva vezom.

Hipoteze

1. a) Akomodacijske tehnike razgovor i odanost će biti statistički značajno pozitivno povezane s općim zadovoljstvom vezom
2. b) Akomodacijske tehnike napuštanje i zanemarivanje će biti statistički značajno negativno povezane s općim zadovoljstvom vezom
3. c) Akomodacijske tehnike razgovor i odanost će biti statistički značajno pozitivno povezane s količinom vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima
4. d) Akomodacijske tehnike napuštanje i zanemarivanje će biti statistički značajno negativno povezane s količinom vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima
5. Količina vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima će biti statistički značajno pozitivno povezana s općim zadovoljstvom vezom
6. Akomodacijske tehnike i količina vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima će biti značajni samostalni prediktori u objašnjavanju sklonosti općem zadovoljstvu vezom. Akomodacijske tehnike razgovor i odanost će biti pozitivni prediktori, a tehnike napuštanje i zanemarivanje će biti negativni prediktori u objašnjavanju stupnja općeg zadovoljstva vezom. Zajedničke aktivnosti će biti pozitivan prediktor u objašnjavanju stupnja općeg zadovoljstva vezom.

METODOLOGIJA

Sudionici

U istraživanju je korišten prigodan uzorak od 720 sudionika raspona dobi od 18 do 49 godina ($M=22.93$; $SD=3.11$). Većina sudionika (78%) je mlađe od 25 godina. Ciljani uzorak su bile sve osobe koje su trenutno u ljubavnoj vezi, tj. „dating“ odnosu, ali ne i u braku. Većinu uzorka čine žene (78.8%). Najviše je sudionika sa završenom srednjom školom, kao trenutno najvišom razinom obrazovanja, iako većinu uzorka čine studenti. Najviše sudionika dolazi iz gradova, pogotovo iz mjesta s više od 500 000 stanovnika. Detaljniji podaci o demografskim karakteristikama se mogu jasnije vidjeti u Tablici 1.

Tablica 1
Prikaz demografskih karakteristika uzorka ($N=720$)

	Broj sudionika	Postotak sudionika
Rod:		
M	567	21.1%
Ž	152	78.8%
Neizjašnjeni	1	0.1%
Stupanj obrazovanja:		
osnovna škola	3	0.4%
srednja škola	306	42.8%
viša škola (BA)	144	20.1%
fakultet (MA)	258	36.1%
specijalizacija, doktorat	4	0.6%
Trenutni radni status:		
zaposlen/a na neodređeno	69	9.8%
zaposlen/a na određeno	59	8.4%
nezaposlen/a	38	5.4%
student/ica	537	76.4%
Veličina mjesta iz kojeg dolaze:		
selo/ruralno područje	119	16.7%
manje mjesto (do 10000 stanovnika)	127	11.8%
manji grad (do 100 000 stanovnika)	153	21.5%
grad (do 500 000 stanovnika)	48	6.7%
veliki grad (više od 500 000 stanovnika)	265	37.2%

Valja napomenuti da je istraživanju pristupilo 2719 osoba, a od toga 2325 je pristalo na sudjelovanje u istraživanju (pročitali su uputu i dali pristanak). Od toga je 1050 osoba odustalo praktički na samom početku, a još 550 je izbačeno iz daljnje obrade zbog prevelikog broja neriješenih čestica, tj. „missing“ vrijednosti. U konačnu obradu je uključeno 720 sudionika koji su imali najviše do 10% „missing“ vrijednosti.

Postupak

Podaci su prikupljeni u okviru šireg i opsežnijeg istraživanja o romantičnim vezama koje je provedeno tijekom 2016. godine. Sudionici su zamoljeni da riješe anketu na web stranici *surveymonkey.com*. Upitnik se prosljeđivao najvećim dijelom putem društvenih mreža (Facebook i sl.), a djelomično i putem e-mail adresa. Uz rješavanje ankete, sudionici su zamoljeni da proslijede istraživanje poznanicima, što je poznatije kao metoda „snježne grude“, ako zadovoljavaju sljedeće uvjete: da su punoljetni, heteroseksualne orijentacije, te da su trenutno u romantičnom odnosu, ali ne i braku. Upitnik nije slan isključivo parovima tj. dijadama, već svim pojedincima koji zadovoljavaju navedene kriterije. Upitnik se sastoji od 11 stranica, a potrebno je okvirno 30 minuta da se riješi. Na prvoj stranici se nalazi uputa, zahvala na sudjelovanju u istraživanju, te pristanak za sudjelovanje. Također, naglašeno je da je istraživanje anonimno, te da će se podaci koristiti isključivo za istraživačke potrebe. Na zadnjoj stranici se nalazi obavijest o završetku ispunjavanja upitnika, te još jednom zahvala na sudjelovanju.

Mjerni instrumenti

U okviru istraživanja sudionici su ispunjavali veću bateriju mjernih instrumenata, ali u ovom dijelu ćemo opisati samo one dijelove instrumentarija koji su relevantni za postavljene probleme. Svi upitnici koji s

Upitnik demografskih značajki

Upitnik demografskih značajki je sadržavao opća pitanja pomoću kojih su prikupljeni podaci o rodu, dobi, stupnju obrazovanja, trenutnom radnom statusu i mjestu stanovanja sudionika te još neka pitanja koja nisu bile relevantna za ovo istraživanje (npr. religioznost).

Upitnik akomodacije

Upitnik akomodacije (Rusbult i sur., 1991) je primijenjen za prikupljanje podataka o korištenju akomodacijskih tehnika tj. odgovora na prijeteće situacije u vezi. Upitnik je preveden za potrebe ovog istraživanja, te se po prvi put koristi na hrvatskom uzorku. Upitnik je mjera samoprocjene, te se sastoji od četiri subskale: *napuštanje* (četiri čestice; primjer – „Kada moj/a partner/ica napravi nešto nepromišljeno, radim stvari kojima ću partnera/icu otjerati od sebe.“); *razgovor* (četiri čestice; primjer – „Kada moj/a partner/ica kaže nešto zaista zlobno, pitam partnera/icu što se događa i pokušavam naći neko rješenje.“); *odanost* (četiri čestice; primjer – „Kada moj/a partner/ica kaže nešto zaista zlobno, pokušavam izdržati i čekam da se njegovo/njezino raspoloženje promijeni – takve stvari su prolazne.“); te *zanemarivanje* (četiri čestice; primjer – „Kada se moj/a partner/ica ponaša na neugodan način, provodim manje vremena s njom“). Zadatak sudionika je da na skali Likertovog tipa, od 1 (nikada se tako ne ponašam) do 7 (gotovo uvijek se tako ponašam) procijene u kojoj mjeri ponašanja navedena u ovim tvrdnjama općenito vrijede za njih. Viši rezultat ukazuje na veći stupanj korištenja pojedine akomodacijske tehnike. Koeficijenti pouzdanosti u originalnom istraživanju se kreću između $\alpha = .75$ i $\alpha = .92$. U ovom istraživanju koeficijenti unutarnje konzistencije upućuju na prihvatljivu pouzdanost sljedećih subskala: *napuštanje* $\alpha = .71$; *razgovor* $\alpha = .73$; *odanost* $\alpha = .70$; te slabu pouzdanost za subskalnu *zanemarivanje* $\alpha = .58$.

Upitnik komunikacije, zajedničkih aktivnosti i autonomije

Upitnik komunikacije, zajedničkih aktivnosti i autonomije (Malouff, Mundy, Galea i Bothma, 2015) je korišten za prikupljanje podataka o stupnju u kojem partneri imaju kvalitetnu međusobnu komunikaciju, stupanj u kojem provode vrijeme zajedno, te stupanj autonomije u vezi. Upitnik je preveden za potrebe ovog istraživanja, te se po prvi put koristi na hrvatskom uzorku. Upitnik je mjera samoprocjene. Za potrebe ovog istraživanja korištena je samo subskala „Zajedničke aktivnosti“. Sastoji se od tri čestice (primjer – „Puno vremena provodimo radeći stvari zajedno“). Zadatak sudionika je da na skali Likertovog tipa, od 1 (uopće ne) do 7 (u potpunosti) procijene u kojoj mjeri navedena tvrdnja vrijedi za njih. Viši rezultat ukazuje na veći stupanj u kojem partneri svoje slobodno vrijeme provode u zajedničkim aktivnostima. U ovom istraživanju

koeficijent unutarnje konzistencije upućuje na visoku pouzdanost subskale *zajedničke aktivnosti* $\alpha = .86$.

Upitnik percipiranog zadovoljstva vezom

Upitnik percipiranog zadovoljstva vezom (Fletcher, Simpson i Thomas, 2000) je korišten za prikupljanje podataka o stupnju u kojem sudionici percipiraju svoju vezu zadovoljavajućom. Upitnik je mjera samoprocjene, te se sastoji od osamnaest pitanja (primjer – „*U kojoj mjeri gajite nježne osjećaje prema svojem parneru/ici?*“), a zadatak je sudionika da na skali Likertovog tipa, od 1 (uopće ne) do 7 (u potpunosti) procijene u kojoj mjeri navedena tvrdnja vrijedi za njih. Upitnik je preveden za potrebe ovog istraživanja, te se po prvi put koristi na hrvatskom uzorku. Originalni upitnik se sastoji od šest subskala: zadovoljstvo, intimnost, strast, ljubav, povjerenje i predanost. Koeficijenti unutarnje konzistencije za pojedinu subskalu se kreću između $\alpha = .74$ i $\alpha = .94$, a povezanost među skalama je $r = .05$. U ovom istraživanju, ukupni rezultat je formiran kao linearna kombinacija, a viši rezultat ukazuje na veći stupanj zadovoljstva vezom. Dobiveni koeficijent unutarnje konzistencije upućuje na visoku pouzdanost skale $\alpha = .94$.

REZULTATI

Cjelokupna statistička analiza podataka provedena je računalnim programom IBM SPSS Statistics 25.0. U tablici 2 prikazana je deskriptivna statistika te koeficijenti pouzdanosti za istraživane varijable.

Tablica 2
Pokazatelji deskriptivne statistike i pouzdanosti korištenih mjera ($N=720$)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>min_o</i>	<i>max_o</i>	<i>mint</i>	<i>max_t</i>	α
Napuštanje	10.29	4.86	4	28	4	28	.71
Razgovor	19.39	4.62	4	28	4	28	.73
Odanost	13.64	4.84	4	28	4	28	.70
Zanemarivanje	9.46	4.07	4	26	4	28	.58
Zajedničke aktivnosti	17.13	3.77	3	21	3	21	.86
Zadovoljstvo vezom	111.20	14.42	39	126	18	126	.94

Legenda: *M* = aritmetička sredina; *SD* = standardna devijacija; *min_o* = najmanja vrijednost opaženih rezultata; *max_o* = najveća vrijednost opaženih rezultata; *mint* = najmanja teoretska vrijednost rezultata; *max_t* = najveća teoretska vrijednost opaženih rezultata; α = Cronbachov indeks unutarnje konzistencije

Povezanosti među varijablama

Kako bismo odgovorili na prvi postavljeni problem o povezanostima između istraživanih varijabli, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije, te su dobivene vrijednosti prikazane u Tablici 3.

Kao što se može vidjeti iz Tablice 3, za akomodacijsku tehniku *napuštanje*, pokazala se statistički značajna negativna povezanost s konstruktivnim akomodacijskim tehnikama *razgovor* i *odanost*, te s varijablama zajedničke aktivnosti i opće zadovoljstvo vezom. Akomodacijska tehnika *razgovor* je statistički značajno pozitivno povezana s tehnikom *odanost*, te s varijablama zajedničke aktivnosti i opće zadovoljstvo vezom, dok je povezanost s destruktivnim akomodacijskim tehnikama *napuštanje* i *zanemarivanje* negativna. Za akomodacijsku tehniku *odanost* pronađena je statistički značajna pozitivna povezanost s tehnikama *razgovor* i *zanemarivanje*, te s varijablama zajedničke aktivnosti i opće zadovoljstvo vezom, a negativna povezanost s akomodacijskom tehnikom *napuštanje*. Akomodacijska tehnika *zanemarivanje* je statistički značajno pozitivno povezana s akomodacijskim tehnikama *napuštanje* i *odanost*, a s akomodacijskom tehnikom *razgovor*, te s varijablama zajedničke aktivnosti i opće zadovoljstvo vezom

pronađena je statistički značajna negativna povezanost. Na kraju, varijabla zajedničke aktivnosti je statistički značajno povezana s akomodacijskim tehnikama *razgovor* i *odanost*, te s općim zadovoljstvom u vezi, dok je statistički značajno negativno povezana s akomodacijskim tehnikama *napuštanje* i *zanemarivanje*. Sukladno očekivanjima, dobivene povezanosti među varijablama govore u prilog hipotezama postavljenim uz istraživačke probleme. Korištenje destruktivnih akomodacijskih tehnika smanjuje sklonost upuštanja u zajedničke aktivnosti, te su one povezane s nižim općim zadovoljstvom vezom, dok konstruktivne akomodacijske tehnike povećavaju sklonost upuštanja u zajedničke aktivnosti te su povezane s višim stupnjem općeg zadovoljstva vezom.

Tablica 3
Prikaz koeficijenata korelacije među promatranim varijablama ($N=720$)

	1	2	3	4	5	6
1 Napuštanje (exit)	-	.51**	-.48**	-.12**	-.21**	-.35**
2 Zanimarivanje (neglect)		-	-.29**	.27**	-.23**	-.31**
3 Razgovor (voice)			-	.36**	.26**	.36**
4 Odanost (loyalty)				-	.07*	.11**
5 Zajedničke aktivnosti					-	.61**
6 Zadovoljstvo vezom						-

Legenda: * $p < .05$, ** $p < .01$

Predikcija ispitivanih varijabli

Za provjeru posljednje navedene hipoteze, o prediktivnom doprinosu varijabli *akomodacijske tehnike* i *količina vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima*, provedena je hijerarhijska regresijska analiza. U prvom koraku regresijske analize uvedene su varijable *akomodacijske tehnike*, dok je u drugom koraku uvedena varijabla *zajedničke aktivnosti* za kriterij *opće zadovoljstvo vezom*. Pregledniji prikaz dobivenih rezultata nalazi se u Tablici 4.

Tablica 4
Rezultati regresijskih analiza za kriterij zadovoljstvo vezom (N=720)

Zadovoljstvo vezom		
Korak	Prediktor	β
1	Napuštanje	-.13**
	Zanemarivanje	-.21**
	Razgovor	.21**
	Odanost	.08
	R^2	.20**
	ΔR^2	.20**
2	Napuštanje	-.12**
	Zanemarivanje	-.11**
	Razgovor	.12**
	Odanost	.05
	Zajedničke aktivnosti	.53**
	R^2	.45**
	ΔR^2	.25**

Legenda: Beta (β) – vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta; R^2 - koeficijent multiple determinacije; ΔR^2 - doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenoj varijanci; * - $p < .05$; ** - $p < .01$

U prvom koraku analize uvedene su sve akomodacijske tehnike koje zajedno objašnjavaju 19.2% varijance kriterija *zadovoljstvo vezom*. Dobiveni su značajni beta koeficijenti za tri akomodacijske tehnike (*razgovor*, *napuštanje*, i *zanemarivanje*), što ide u prilog postavljenim hipotezama, dok se za akomodacijsku tehniku *odanost* beta koeficijent nije pokazao značajnim. Pozitivna vrijednost beta koeficijenta za akomodacijsku tehniku *razgovor* govori o većem općem zadovoljstvu vezom s porastom navedene varijable, dok negativna vrijednost beta koeficijenta za akomodacijske tehnike *napuštanje* i *zanemarivanje* govori u prilog tome da s povećanjem tih vrijednosti opće zadovoljstvo vezom opada. U drugom koraku analize uvedena je varijabla *zajedničke aktivnosti* koja se pokazala statistički značajnom te je postotak objašnjene varijance kriterija *zadovoljstvo vezom* porastao za 25% na ukupnih 44.2%. Dobiven je značajan pozitivan beta koeficijent za varijablu *zajedničke aktivnosti* što znači da s porastom vrijednosti te varijable raste i opće zadovoljstvo vezom.

RASPRAVA

U skladu s očekivanjima rezultati istraživanja su velikim dijelom potvrdili postavljene hipoteze, a slični nalazi prijašnjih istraživanja dodatno podupiru dobivene rezultate.

Što se tiče prvog postavljenog problema, dobivena je statistički značajna pozitivna povezanost akomodacijskih tehnika *razgovor* i *odanost* s općim zadovoljstvom vezom. Također, dobivena je statistički značajna negativna povezanost akomodacijskih tehnika *napuštanje* i *zanemarivanje* s općim zadovoljstvom vezom. Ovaj nalaz ide u prilog tezi da je akomodacija jedna od najvažnijih strategija za očuvanje visoke razine općeg zadovoljstva vezom (Finkel i Campbell, 2001). Naime, mnoga druga istraživanja su potvrdila povezanost između češćeg korištenja konstruktivnih akomodacijskih tehnika (*razgovor* i *odanost*) te rjeđeg korištenja destruktivnih akomodacijskih tehnika (*napuštanje* i *zanemarivanje*) u samoprocjenama zadovoljstva vezom. U istraživanju Rusbult i suradnika (1982), na studentskoj populaciji Sveučilišta Kentucky, pokazalo se da je prijašnje veće zadovoljstvo vezom konzistentno povezano s većom vjerojatnošću da se na nezadovoljstvo u odnosu reagira konstruktivnim tehnikama *razgovor* i *odanost*, a manjom vjerojatnošću da se koriste tehnike napuštanje i zanemarivanje. Slične korelacije su dobivene i kada se radilo o prethodnom ulaganju u odnos. Veće ulaganje u vezu je bilo povezano s korištenjem konstruktivnih tehnika, a manje ulaganje s destruktivnim tehnikama. Dakle, pojedinci koji su bili zadovoljniji ljubavnim odnosom i koji su više uložili u taj odnos su bili skloniji na nezadovoljstvo reagirati akomodacijskim tehnikama *razgovor* i *odanost* (sudionici su izvještavali da su bili spremniji na kompromis, usmjerili su se na aktivno rješavanje problema, poticali su bolju komunikaciju i razumijevanje, ili su pokazali strpljivost i čekali da se uvjeti sami poboljšaju s vremenom). S druge strane, niže razine ulaganja u odnos i zadovoljstva vezom su ekscitirale destruktivne akomodacijske tehnike *napuštanje* i *zanemarivanje* (partneri su se međusobno ignorirali i na taj način potiho dopuštali da se odnos raspadne ili su prekinuli, pogotovo ako se pokazalo da postoje kvalitetne alternative postojećem odnosu). Slični nalazi dobiveni su i u istraživanju Rusbult i suradnika (1986), na uzorku od 600 slučajno odabranih sudionika. Također, pokazalo se da je sklonost korištenju konstruktivne tehnike *razgovor* znatno vjerojatnija ako je zadovoljstvo vezom prije pojave problema bilo veće, a sklonost

tome da se koriste destruktivne tehnike (*napuštanje* i *zanemarivanje*) manja. Doduše, u tom istom istraživanju prethodno zadovoljstvo vezom se nije pokazalo konzistentno povezanim s korištenjem akomodacijske tehnike *odanost*. Nadalje, pokazalo se da veće prethodno ulaganje u vezu inhibira korištenje destruktivnih tehnika (imalo je veći utjecaj na inhibiciju tehnike *napuštanje*, nego na *zanemarivanje*), dok je za tehnike *razgovor* i *odanost* imalo promovirajući efekt (prethodno ulaganje je imalo veći utjecaj na korištenje tehnike *razgovor*, nego *odanost*). Drugim riječima, veća razina ulaganja u vezu je djelovala motivirajuće na partnere da prilikom pojave problema u vezi djeluju konstruktivno i nastoje spasiti i očuvati odnos. Također, istraživanje je pokazalo da potencijalne alternative postojećem odnosu povećavaju vjerojatnost tehnike *napuštanje*, dok s druge strane djeluje inhibirajuće na akomodacijsku tehniku *odanost*. Istraživanje je pokazalo da su posljedice korištenja konstruktivnih tehnika *razgovor* i *odanost* za vezu te da partneri izvještavaju o većem zadovoljstvu vezom te većoj sklonosti ulaganja u odnos, dok se suprotno može reći za akomodacijske tehnike *napuštanje* i *zanemarivanje*. Rezultati istraživanja Rusbult i suradnika (1991) također idu u prilog rezultatima dobivenim u ovom istraživanju. U nekoliko različitih studija unutar jednog istraživanja (sudionici su bili parovi u *dating* vezi i bračni parovi, što upućuje na to da slični obrasci postoje u različitim vrstama romantičnih odnosa) sklonost akomodaciji u trenucima krize se dosljedno pokazala statistički značajno pozitivno povezana s općim zadovoljstvom u vezi, kao i s nekim drugim faktorima (više razine ulaganja u odnos, predanosti, važnosti i centralnosti odnosa za vlastito samopoimanje).

Kada govorimo o hipotezama 3 i 4, o smjeru i stupnju povezanosti različitih akomodacijskih tehnika i količine vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima, rezultati pokazuju da postoji statistički značajna povezanost akomodacijskih tehnika *razgovor* i *odanost* s količinom vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima, te statistički značajna negativna povezanost između akomodacijskih tehnika *napuštanje* i *zanemarivanje* s količinom vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima. Koliko nam je poznato, ovo je prvo istraživanje koje je ispitivalo odnos korištenja akomodacijskih tehnika i vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima. Kako što je već spomenuto, akomodacija se odnosi na partnerovu volju da u potencijalno prijetećim i destruktivnim situacijama za odnos, izabere jedno od dva moguća načina reagiranja – inhibiranje vlastitih tendencija da se na takvo ponašanje uzvрати „milo za drago“ i općenito

ponaša destruktivno ili da se upusti u konstruktivne oblike rješavanja problema (Finkel i Cambell, 2001; Fletcher i sur., 1999; Overall i Sibley, 2008; Overall i Sibley, 2010; Rusbult i sur., 1991; Rusbult i sur., 1986; Rusbult i sur., 1982). Sukladno tome, ako se jedan ili oba partnera u vezi međusobno povlače i ignoriraju, ili se konstantno dure i kritiziraju (akomodacijska tehnika *zanemarivanje*) ili otvoreno prijete da će prekinuti odnos, iseliti se iz zajedničkog mjesta stanovanja, ili se odluče prevariti partnera i svoje vrijeme uložiti u održavanje tog novog odnosa (akomodacijska tehnika *napuštanje*), logično je za pretpostaviti da će te silne negativne reakcije i emocije biti povezane s motivacijom jednog ili oba partnera da provode vrijeme zajedno. S druge strane, čak i kad dođe do problema u vezi, ako se partneri odluče na konstruktivne akomodacijske tehnike (*razgovor* i *odanost*) kako bi „zakrpali“ odnos, moglo bi se pretpostaviti da će takav odabir, u skladu s istraživanjima koja su pokazala da su te tehnike povezane sa zadovoljstvom u vezi (Rusbult i sur., 1991; Rusbult i sur., 1986; Rusbult, i sur., 1982), biti povezane i s količinom vremena koju parovi provode zajedno (Reissman, Aron i Bergen, 1993).

Što se tiče hipoteze o povezanosti vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima i općeg zadovoljstva vezom, dobivena je statistički značajna korelacija između tih varijabli. Također, *zajedničke aktivnosti* su se pokazale kao značajan samostalni pozitivni prediktor u objašnjavanju stupnja zadovoljstva vezom, i to povrh stupnja koji objašnjavaju akomodacijske tehnike (objašnjavaju 25% varijance). Za partnere koji su skloni provoditi više vremena zajedno predviđa se veći stupanj općeg zadovoljstva vezom. Mnogobrojna istraživanja su pokazala da je sudjelovanje u zajedničkim aktivnostima povezano s većim zadovoljstvom u vezi, posebno ako se ta metoda koristi u svrhu očuvanja odnosa i zadovoljstva vezom na visokoj razini. Dindia i Baxter (1987) navode kako otprilike 10% strategija za očuvanje kvalitete i zadovoljstva bračnim odnosom spada u širu kategoriju *zajedničko provođenje vremena* koje se pokazalo kao konstruktivna tehnika očuvanja kvalitete i zadovoljstva vezom. Istraživanje Reissman i sur. (1993) je pokazalo mješovite rezultate o kauzalnosti između zajedničkog provođenja vremena i zadovoljstva brakom. Samo povećanje količine vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima nije značajno utjecalo na zadovoljstvo odnosom (o sličnim rezultatima izvještavaju Berg, Trost, Schneider i Allison, 2001). Međutim, pokazalo se da prethodno visoko opće zadovoljstvo odnosom utječe na količinu vremena

koju partneri provode zajedno. Također, pokazalo se da provođenje vremena u zanimljivim i uzbuđujućim aktivnostima povećava zadovoljstvo vezom više nego provođenje u naprosto *ugodnim* aktivnostima. Mnogobrojne studije provedene u proteklih 50 godina (Canary i sur., 1993; Kilbourne, Howell i England, 1990; Kingston i Nock, 1987; Orden i Bradburn, 1968; Orthner, 1975; Stafford i Canary, 1991; White, 1983) konzistentno pokazuju da postoji povezanost između zajedničkog provođenja vremena s općim zadovoljstvom u vezi, te s percepcijom kvalitete odnosa. Nadalje, istraživanja (Holman i Jacquart, 1988; Kingston i Nock, 1987; Orden i Bradburn, 1968; Orthner, 1975) dodatno podupiru nalaze o postojanju snažnih korelacija između provođenja vremena u interaktivnim aktivnostima (nasuprot „pasivnim“ aktivnostima kao što je obično provođenje vremena sa zajedničkim prijateljima, gledanje TV-a i sl.) te općeg zadovoljstva vezom. Također, Hill (1988) navodi da postoji snažna veza između zajedničkih aktivnosti sa stabilnošću i zadovoljstvom brakom, pogotovo ako se radi o živahnim i poticajnim sadržajima (aktivnosti na otvorenom, putovanja, bavljenje sportom, ples i sl.). Prema istraživanju Arona i suradnika (2000), parovi koji su se razlikovali u percepciji svog odnosa (oni koji su inicijalno svoj odnos percipirali uzbuđljivim, nasuprot onima koji su inicijalno svoj odnos opisivali dosadnim) su konzistentno izvještavali o višoj razini općeg zadovoljstva vezom te su odnos percipirali kvalitetnijim, ako su slobodno vrijeme provodili u novim i uzbuđljivim aktivnostima nasuprot tzv. svakodnevnim aktivnostima. Sudjelovanje u novim i uzbuđljivim aktivnostima je uspješna tehnika za održavanje zadovoljstva vezom na visokoj razini jer nakon uvodnog perioda upoznavanja gdje potencijalni partneri dijele mnoštvo intimnih informacija o sebi koje povećavaju bliskost i međusobno svidanje, obično slijedi period u kojem se količina informacija koju parovi mogu dijeliti bitno smanjuje (partneri su u fazi u kojoj se međusobno dobro poznaju) što može dovesti do rutine i dosade u odnosu, kao što se pretpostavlja prema modelu samorazvijanja (*self-expansion model*). Parovi koji su motivirani održati vezu na visokoj razini će se u ovoj fazi nastojati upuštati u samorazvijajuće aktivnosti (aktivnosti koji nisu isključivo dodatno međusobno upoznavanje i dijeljenje važnih informacija o sebi, iako je komunikacija među partnerima i dalje bitna okosnica odnosa) koje se onda nadovezuju na iskustva i osjećaje koji su bili prisutni na početku veze u fazi ubrzanog upoznavanja (Aron i sur., 2000). Nadalje, u istraživanju Girme i suradnika (2013) rezultati su pokazali da uspješne i zadovoljavajuće

zajedničke aktivnosti imaju jedinstvenu ulogu o održavanju i poticanju bliskosti i zadovoljstva odnosom, ali samo ako su oba partnera motivirana da sudjeluju u tim aktivnostima. Drugim riječima „za igru je potrebno dvoje“.

Mnogo je čimbenika koji utječu na zadovoljstvo u vezi: komunikacija, osobine ličnosti, stil privrženosti, kvaliteta seksualnih odnosa i sl. (Butzer i Campbell, 2008; Fletcher, Simpson i Thomas, 2000; Fletcher, Thomas i Durrant, 1999; Malouff, Thorsteinsson, Schutte, Bhullar i Rooke, 2010). U ovom istraživanju bavili smo se faktorima kao što su akomodacijske tehnike, te vrijeme provedeno u zajedničkim aktivnostima, te u kojem stupnju ti faktori predviđaju opće zadovoljstvo vezom. Pokazalo se da je akomodacijska tehnika *razgovor* značajan samostalni pozitivan prediktor, a tehnika *napuštanje* značajan samostalni negativan prediktor u objašnjavanju stupnja općeg zadovoljstva vezom. Dakle, kod partnera koji su skloniji korištenju akomodacijske tehnike *razgovor* predviđa se veće zadovoljstvo vezom, a kod partnera koji upražnjavaju tehniku *napuštanje* predviđa se niže zadovoljstvo vezom. Logično je za pretpostaviti da partneri koji su skloniji na pojavu nezadovoljstva reagirati konstruktivno, s razumijevanjem i empatijom, te s ciljem da se sukob i napetost riješe na pozitivan način za oba člana, izvještavaju o većem stupnju zadovoljstva odnosom, nego partneri koji si međusobno prijete, zlostavljaju se, viču jedno na drugo ili se doslovno razdvoje, što je u skladu s postojećim istraživanjima (Rusbult i sur., 1991; Rusbult i sur., 1986; Rusbult i sur., 1982). S druge strane, *odanost* se nije pokazala značajnim samostalnim pozitivnim prediktorom. Jedan razlog koji navode Drigotas, Whitney i Rusbult (1995) može biti to da je odanost pasivna reakcija. Pasivne reakcije nisu jednako salijentne i vidljive kao neki aktivni odgovori, bilo *razgovor* ili *napuštanje*. Često se tu radi o ponašanjima koja su teška za opažanje, kao što je očajavanje, moljenje ili povlačenje kako se situacija ne bi dodatno pogoršala. Nadalje, pasivne reakcije se mogu protumačiti na više načina tj, njihovo značenje nije jednako očito kao neki od aktivnih odgovora (npr. jedan partner kaže nešto što drugi protumači kao uvredu te odluči otići iz prostorije - je li ovo reakcija odanosti gdje se partner povlači kako bi se situacija smirila ili je ovo reakcija zanemarivanja gdje se partner izbjegava suočiti se sa situacijom i odustaje od odnosa?). Navedeni razlozi o pasivnosti i višeznačnosti vrijede i za tehniku *zanemarivanje*, međutim, ona se pokazala značajnim negativnim prediktorom općeg zadovoljstva vezom (izraženije korištenje ove tehnike korespondira s nižim zadovoljstvom u vezi), a razlog

za to može biti ovaj – ljudi su skloniji obraćati veću pozornost i dati veću težinu negativnim nego pozitivnim događajima (Fiske i Taylor, 1991; Reeder i Brewer, 1979; prema Drigotas i sur., 1995). Negativni događaji su salijentniji, neobičniji, informativniji, a negativni znakovi imaju veću dijagnostičku vrijednost od pozitivnih, te je zbog toga vjerojatnije da osim što će pasivni odgovori biti manje primijećeni od aktivnih, za očekivati je i da će od dviju pasivnih reakcija, odanost biti manje vidljiva od zanemarivanja što može objasniti dobivene rezultate (Drigotas i sur., 1995).

Metodološki nedostaci i preporuke za daljnja istraživanja

Kao i svako istraživanje i ovo ima nedostataka, te o njima treba voditi računa prilikom interpretacije rezultata. Jedan od glavnih nedostataka ovog istraživanja jest njegova korelacijska priroda, što znači da se o smjeru kauzalnosti ne može govoriti sa sigurnošću, već samo nagađati. Na primjer jesu li navedene varijable uzrok određenim odgovorima ili se radi o tome da određeni odgovori utječu na različite ishode; jedino što se može reći da su neke odrednice i posljedice povezane s pojedinim ishodima. Kao što je ranije spomenuto u raspravi o rezultatima i u samoj literaturi postoje kontradiktorni nalazi te je generalizacija rezultata stoga ograničena. Ovaj se problem javlja u gotovo svim istraživanjima koja se temelje na samoprocjenama sudionika. Naravno, moguće je i da postoji neko potpuno drugo objašnjenje za pronađene povezanosti među varijablama, što se može ispitati u budućim istraživanjima.

Nadalje, istraživanje je provedeno online, metodom „snježne grude“ što je svakako povećalo broj sudionika u istraživanju, ali taj uzorak se ne može smatrati reprezentativnim, već prigodnim što dodatno smanjuje mogućnost generalizacije rezultata na opću populaciju. Kako je upitnik slan ljudima preko socijalnih mreža i elektroničke pošte, to s jedne strane ograničava potencijalne sudionike na specifičan uzorak korisnika interneta, a zanemaruje potencijalne sudionike koji se ne služe u velikoj mjeri internetom ili su informatički nepismeni. Istraživači u takvom okruženju imaju manju kontrolu nad uvjetima provođenja ispitivanja. Ako su postojale određene nejasnoće prilikom rješavanja upitnika, sudionici se nisu imali kome obratiti za pojašnjenje i moguće da je došlo do preskakanja čestica ili do potpunog odustajanja. Drugim riječima, kvaliteta odgovora može biti upitna zbog nesistematskih varijabilnih faktora. S druge strane, online istraživanja imaju i određene prednosti: metoda je jeftina

i ekonomska, dostupnost sudionika s geografski raširenog područja je povećana te su pogreške pri unosu podataka smanjene. Nadalje, na osipanje je mogla sudjelovati i relativno dugo vrijeme potrebno za rješavanje cijelog upitnika (sudionicima je rečeno da je potrebno otprilike 30 minuta što je prilično dugo vrijeme za rješavanje, koje onda može djelovati naporno i odbijajuće). Ovaj rad se temelji samo na jednom uskom djelu instrumentarija, ali moguće je da nakon 10-15 minuta rješavanja cijele baterije nekim ljudima postalo toliko dosadno da su u potpunosti odustali što u nekim drugim uvjetima ne bi bio slučaj, čak štoviše, prijedlog za buduća istraživanja je da se usmjere na ove uže postavljene probleme što bi skratilo vrijeme rješavanja. Moguće je da su manje motivirani potencijalni sudionici odustali odmah zbog prirode tog problema. Nadalje, uzorak se mahom sastoji od studenata, posebno mlađih od 23 godine (skoro 50% uzorka) čije sheme o ljubavnim odnosima vjerojatno još nisu prilično dobro razvijene. Također, iako se ovo istraživanje nije bavilo rodnim razlikama, treba naglasiti da je omjer sudionika 4 naprema 1 u korist žena, koje su puno motiviranije za sudjelovanje u ovakvim istraživanjima što dodatno utječe na generalizaciju rezultata. Neka buduća istraživanja bi se mogla baviti rodnim razlikama u korištenju akomodacijskih tehnika na ujednačenim uzorcima. Nadalje, iako je anonimnost u istraživanju bila zagarantirana, kada se radi o upitnicima samoprocjene, uvijek treba imati na umu da su ljudi skloni davanju socijalno poželjnih odgovora (Murray, Holmes i Griffin, 1996). U ovom konkretnom slučaju davanje socijalno poželjnih odgovora o stupnju zadovoljstva vezom može biti obrambena taktika čija je svrha zaštititi sebe od potencijalno neugodnog suočavanja sa stvarnim problemima u odnosu, pa je moguće da sudionici odluče prikazati trenutno stanje odnosa u nešto ljepšim terminima.

Što se tiče samog instrumentarija, za upitnik akomodacije (Rusbult i sur. 1991) koeficijenti unutarnje konzistencije za pojedine subskale su se u najboljem slučaju pokazali prihvatljivima (za tehnike *razgovor*, *napuštanje* i *odanost*), dok je za subskalu akomodacijske tehnike *zanemarivanje* dobivena slaba pouzdanost što sugerira da te četiri čestice ne mjere jedan konstrukt. Jedan mogući razlog za ovo je što se svaka od subskala sastoji od samo četiri čestice, a poznato je da Cronbachov alpha raste s brojem čestica. Moguće je da za hrvatske prilike treba nadograditi ovaj upitnik dodatnim česticama.

Praktična primjena ovih nalaza je ta da se oni mogu upotrijebiti u savjetodavne svrhe, kao terapijski prijedlozi za osnaživanje i/ili reparaciju romantičnih odnosa, povećanje bliskosti, ulaganja u odnos, te za poboljšanje komunikacije među partnerima koja bi onda mogla pozitivno djelovati na opće zadovoljstvo odnosom.

ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos između korištenja akomodacijskih tehnika (razgovor, odanost, napuštanje, i zanemarivanje), količine vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima i općeg zadovoljstva vezom, te ispitati prediktivni značaj akomodacijskih tehnika i količine vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima za kriterij općeg zadovoljstva vezom. Pokazalo se da postoji pozitivna povezanost između akomodacijskih tehnika razgovor i odanost, i količine vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima, te negativna povezanost akomodacijskih tehnika napuštanje i zanemarivanje s općim zadovoljstvom u vezi. Također, postoji pozitivna povezanost između akomodacijskih tehnika razgovor i odanost, te negativna povezanost akomodacijskih tehnika napuštanje i zanemarivanje s količinom vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima.

Po pitanju značajnosti i veličine prediktivnog doprinosa akomodacijskih tehnika i količine vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima za kriterij općeg zadovoljstva vezom, rezultati pokazuju da su količina vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima i akomodacijska tehnika razgovor pozitivni samostalni prediktori, a akomodacijske tehnike napuštanje i zanemarivanje negativni samostalni prediktori za kriterij opće zadovoljstvo vezom, te objašnjavaju 19.2% varijance kriterija zadovoljstvo vezom. Suprotno očekivanom, akomodacijska tehnika odanost se nije pokazala kao značajan samostalni prediktor za kriterij opće zadovoljstvo vezom. Također, količina vremena provedenog u zajedničkim aktivnostima najviše (25%) pridonosi objašnjavanju varijance zadovoljstva vezom.

POPIS LITERATURE

- Aron, A., Norman, C.C., Aron, E.N., McKenna, C. i Heyman, R.E. (2000). Couples' shared participation in novel and arousing activities and experienced relationship quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(2), 273-284.
- Aron, A., Aron, E.N., Tudor, M. i Nelson, G. (1991). Close relationships as including other in the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 241-253.
- Aronson, E., Wilson, T.D. i Akert, R.M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate d.o.o.
- Arriaga, X.B. (2013). *An interdependence theory analysis of close relationships*. In The Oxford Handbook of Close Relationships. Edited by Simpson JA, Campbell L. Oxford University Press; 39-65.
- Attridge, M., Berscheid, E. i Simpson, J.A. (1995). Predicting relationship stability from both partners versus one. *Journal of Personality and Social Psychology* 69, 254-68.
- Baumeister, R.F. i Leary, M.R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachment as fundamental human motivation. *Psychological Bulletin*, 117, 497-529.
- Berg, E.C., Trost, M., Schneider, I.E. i Allison, M.T. (2001). Dyadic exploration of the relationship of leisure satisfaction, leisure time, and gender to relationship satisfaction. *Leisure Sciences*, 23, 35-46.
- Birchler, G.R., Weiss, R.L. i Vincent, J.P. (1975). Multimethod analysis of social reinforcement exchange between maritally distressed and non-distressed spouse and stranger dyads. *Journal of Personality und Social Psychology*, 31, 349-360.
- Butzer, B. i Campbell, L. (2008). Adult attachment, sexual satisfaction, and relationship satisfaction: A study of married couples. *Personal Relationships*, 15, 141-154.

- Canary, D.J., Stafford L., Hause, K.S. i Wallace, L.A. (1993). An inductive analysis of relational maintenance strategies: A comparison among lovers, relatives, friends, and others. *Communication Research Report*, 10, 5-14.
- Dindia, K. i Baxter, L.A. (1987). Strategies for maintaining and repairing marital relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 4, 143-158.
- Drigotas, S.M., Safstrom, C.A. i Gentilia, T. (1999). An Investment Model prediction of dating infidelity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 509-524.
- Drigotas S.M., Whitney G.A. i Rusbult, C.E. (1995). On the peculiarities of loyalty: a diary study of responses to dissatisfaction in everyday life. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21, 596-609.
- Fineberg, B. L. i Lowman. J. (1975). Affect and status dimensions of marital adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 37, 155-160.
- Finkel, E.J. i Campbell, W.K. (2001). Self-control and accommodation in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81, 263-277.
- Fletcher, G., Simpson, J.A. i Thomas, G. (2000). The measurement of perceived relationship quality components: A confirmatory factor-analytic approach. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 340–354.
- Fletcher, G., Thomas, G. i Durrant, R. (1999). Cognitive and behavioral accommodation in close relationship. *Journal of Social and Personal Psychology*, 16, 705-730.
- Gerstein, L.H. i Tesser, A. (1987). Antecedents and responses associated with loneliness. *Journal of Social and Personal Relationships*, 4, 329-363.
- Girme, Y.U., Overall, N.C. i Faingataa, S. (2013). ‘Date nights’ take two: the maintenance function of shared relationship activities. *Personal Relationships*, 21, 125-149

- Hartup, W.W. i Stevens, N. (1997). Friendships and adaptation in the life course. *Psychological Bulletin*, 121, 355-370.
- Harvey, J.H. i Pauwels, B.G. (1999). Recent developments in close relationships. *Directions in Psychological Science*, 8, 93-95.
- Hill, M.S. (1988). Marital stability and spouses' shared time: A multidisciplinary hypothesis. *Journal of Family Issues*, 9, 427-451.
- Holman, T.B. i Jacquart, M. (1988). Leisure-activity patterns and marital satisfaction: A further test. *Journal of Marriage and the Family*, 50, 69-77.
- Jelić, M., Kamenov, Ž. i Huić, A. (2014). Perceived Spouse's Affectionate and Antagonistic behaviors and Marital Satisfaction. *Društvena istraživanja*, 23(1), 87-107.
- Kilbourne, B. S., Howell, F. i England, P. (1990). A measurement model for subjective marital solidarity: Invariance across time, gender, and life cycle stage. *Social Science Research*, 19, 62-81.
- Kingston, P.W. i Nock, S.L. (1987). Time together among dual-earner couples. *American Sociological Review*, 52, 391-400.
- Kurdek, L. A. (1992c). Relationship stability and relationship satisfaction in cohabiting gay and lesbian couples: A prospective longitudinal test of the contextual and interdependence models. *Journal of Social and Personal Relationships*, 9, 125-142.
- Lin, Y.W. i Rusbult, C.E. (1995). Commitment to dating relationships and cross-sex friendships in America and China. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12, 7-26.
- Malouff, J.M., Mundy, S.A., Galea, T.R. i Bothma, V.N. (2015). Preliminary findings supporting a new model of how couples maintain excitement in romantic relationships. *The American Journal of Family Therapy*, 43(3), 227-237

- Malouff, J.M., Thorsteinsson, E.B., Schutte, N.S., Bhullar, N. i Rooke, S.E. (2010). The five-factor model of personality and relationship satisfaction of intimate partners: A meta-analysis. *Journal of Research in Personality*, 44, 124-127.
- Murray, S.L, Holmes, J.G. i Griffin, D.W. (1996a): The Benefits of Positive Illusions: Idealization and Construction of Satisfaction in Close Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(1), 79-98.
- Orden, S.R. i Bradburn, N.M. (1968). Dimensions of marriage happiness. *American Journal of Sociology*, 73, 715-731.
- Orthner, D.K. (1975). Leisure activity patterns and marital satisfaction over the marital career. *Journal of Marriage and the Family*, 37, 91-101.
- Overall, N.C. i Sibley, C.G. (2010). Convergent and discriminant validity of the Accommodation Scale: Evidence from three diary studies. *Personality and Individual Differences*, 48, 299–304.
- Overall, N.C. i Sibley, C.G. (2008). When accommodation matters: Situational dependency within daily interactions with romantic partners. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44(1), 95-104.
- Perlman, D. i Peplau, L.A. (1981). Toward a social psychology of loneliness. In R. Gilmour i S. Duck (Eds.), *Personal relationships, 3: Personal relationships in disorder*. London: Academic Press.
- Periman, D., i Peplau, L.A. (1984). Preventing the harmful consequences of severe and persistent loneliness. (pp.). U.S. Government Printing Office DDH Publication
- Reissman, C, Aron, A. i Bergen, M.R. (1993). Shared activities and marital satisfaction: Causal direction and self-expansion versus boredom. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10, 243-254.
- Rusbult, C.E. i Van Lange, P.A.M. (2003). Interdependence, interaction and relationships. *Annual Review of Psychology*, 54, 351-375.

- Rusbult, C.E., Martz, J.M. i Agnew, C.R. (1998). The Investment Model Scale: Measuring commitment level, satisfaction level, quality of alternatives, and investment size. *Personal Relationships*, 5, 357–391.
- Rusbult C.E. i Martz, J.M. (1995). Remaining in an abusive relationship: an investment model analysis of nonvoluntary commitment. *Personal. Soc. Psychol. Bull.* 21, 558-571.
- Rusbult, C.E. i Buunk, B.P. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 10, 175-204.
- Rusbult, C.E, Verette, J., Whitney, G.A., Slovik, L.F. i Lipkus I. (1991). Accommodation Processes in Close Relationships: Theory and Preliminary Empirical Evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(1), 53-78.
- Rusbult, C.E., Johnson, D.J. i Morrow, G.D. (1986). Determinants and Consequences of Exit, Voice, Loyalty, and Neglect: Responses to Dissatisfaction in Adult Romantic Involvements. *Human Relations*, 39, 45-63.
- Rusbult, C.E., Zembrodt, I.M. i Iwaniszek, J. (1986). The Impact of Gender and Sex-role Orientation on Responses to Dissatisfaction in Close Relationships. *Sex Roles*, 15(1-2), 1-20.
- Rusbult, C.E. (1983). A Longitudinal Test of the Investment Model: The Development (and Deterioration) of Satisfaction and Commitment in Heterosexual Involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45, 101-17.
- Rusbult, C.E., Zembrodt, I.M. i Gunn, L.K. (1982). Exit, Voice, Loyalty and Neglect: Responses to Dissatisfaction in Romantic Involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43(6), 1230-1242.
- Rusbult, C.E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology*, 16, 172-186.

- Simpson, J. A. (1987). The dissolution of romantic relationships: Factors involved in relationship stability and emotional distress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 683-692.
- Sinclair, L. i Fehr, B. (2005). Voice versus loyalty: Self-construals and responses to dissatisfaction in romantic relationships. *Journal of Experimental Social Psychology* 41, 298–304.
- Stafford, L. i Canary, D.J. (1991). Maintenance strategies and romantic relationship type, gender, and relational characteristics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8, 217-242.
- Van Lange, P.A.M., Rusbult, C.E., Drigotas, S.M., Arriaga, X.B., Witcher, B.S. i Cox, C.L. (1997). Willingness to sacrifice in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1373-1395.
- White, L.K. (1983). Determinants of spousal interaction: Marital structure or marital happiness. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 511-519.